

OGNIBENE (1970) beschrijft nu zestien in 1969 in Viëtnam waargenomen gevallen van agranulocytose tijdens het gebruik van dapsone als malaria-prophylacticum. De zestien patiënten hadden slechts drie weken tot drie maanden dapsone gebruikt. De gemiddelde ziekteduur was twee tot negen dagen. Dertien patiënten hadden een ernstige, ulcererende pharyngitis. Kenmerkende huidafwijkingen (dapsone-dermatitis) werden niet waargenomen; wel ontstond bij vier patiënten een necrotiserende pyodermie. Bij elf patiënten ontbraken de granulocyten geheel; bij de anderen was er sprake van een rijpingsremming van de witte reeks. De megakaryocyten en cellen van de rode reeks werden niet aangetast; ook was er geen sprake van hemolyse. Acht patiënten overleden (50 pct); sepsis was steeds de doodsoorzaak (o.a. viermaal ten gevolge van een *Pseudomonas aeruginosa*-infectie). Wegens deze ernstig verloopende agranulocytose, waarvan de oorzaak niet bekend is, wordt dapsone nu zelden meer als malaria-prophylacticum gebruikt.

Ten overvloede wordt naar een Commentaar (1968) in dit Tijdschrift verwezen, waarin voor gebieden met chloroquine-resistente *Plasmodium falciparum*-stammen het proguanil (Paludrine) wordt aangeraden, ondanks het risico dat er eventuele resistentie tegen dit middel zou bestaan.

Literatuur: LEIKER, D. L. (1956) *Leprosy Rev.* **27**, 66; (1956) *Int. J. Leprosy* **24**, 402. — OGNIBENE, A. J. (1970) *Ann. intern. Med.* **72**, 521. — Commentaar (1968) *Ned. T. Geneesk.* **112**, 213.

S. G. M. MEUWISSEN

Orthopedie

Vroegtijdige diagnose van idiopathische femurkopnecrose. — De idiopathische femurkopnecrose is enkele jaren geleden „ontdekt”; deze ziekte zal er altijd wel geweest zijn, maar tot voor kort ging ze verloren in de grote groep van de arthrosis deformans van het heupgewricht.

In dit Tijdschrift is in 1968 de aandacht op dit ziektebeeld gevestigd door VAN DER KORST. Sindsdien zijn er nieuwe publikaties over dit onderwerp verschenen.

SALOMON (1970; Johannesburg) nam waar dat vele van zijn patiënten met deze aandoening geregelde gebruikers waren van alcohol, corticosteroiden of analgetica; de grootste gemene deler van deze drie factoren is volgens hem vermindering van pijn. Hij vraagt zich af of misschien de pijnstillende werking van deze stoffen het verloop van de ziekte ongunstig beïnvloedt. SALOMON komt voorts op grond van histologisch onderzoek tot de opvatting dat de necrose het gevolg is van subchondrale fracturen in een gebied met osteoporose. Dit gezichtspunt komt in grote trekken overeen met dat van SWIERSTRA (1969), die aanneemt dat de afwijking ontstaat op basis van een vermoeidheidsfractuur.

FICAT (1968; Toulouse) onderscheidt bij deze aandoening vier stadia, te weten: 1. er zijn duidelijke klinische verschijnselen, nl. pijn en bewegingsbeperking, maar het röntgenbeeld is normaal; 2. er zijn op de röntgenfoto lichte afwijkingen aan de femurkop te zien; 3. er zijn op de röntgenfoto grove afwijkingen aan de femurkop; 4. de röntgenfoto toont het beeld van een ernstige arthrosis deformans. FICAT stelt dat het niet mogelijk is, op grond van de röntgenfoto de aandoening reeds in het 1e en 2e stadium te herkennen, hoewel dit toch zo nuttig zou zijn omdat in stadium I en II nog een herstel mogelijk is met behoud van het gewricht, terwijl in stadium III en IV het gewricht verloren is en men aangewezen is op grote reconstructieve chirurgie.

De schrijver deelt mede dat het hem inderdaad gelukt is,

de diagnose in deze vroege stadia te stellen door middel van punctie en het meten van de intra-ossale druk, eventueel gevolgd door flebografie en door botboring waarbij materiaal voor microscopisch onderzoek wordt verkregen. De botboring is volgens deze auteur tevens een goede methode van behandeling van de aandoening in deze stadia. Hij vermeldt gunstige resultaten en hij schrijft de gunstige werking van de botboring toe aan 2 factoren, nl. vermindering van de intra-ossale druk waardoor de pijn verdwijnt, en aan revascularisatie van de kop via het boorkanaal.

BOETTCHER e.a. (1970; Iowa City) berichten over gunstige resultaten van botboring, gevolgd door beentransplantatie, bij patiënten bij wie deze operatie in een vroeg stadium van de aandoening werd verricht.

Het komt mij voor dat het nuttig is, bij patiënten met duidelijke heupklachten, lichte bewegingsbeperking en normaal röntgenbeeld, op deze mogelijkheden bedacht te zijn.

Literatuur: BOETTCHER, W. G., M. BONFIGLIO en K. SMITH (1970) Non traumatic necrosis of the femoral head. *J. Bone Jt Surg.* **52A**, 322. — FICAT, R. (1968) *Ostéonécrose fémorocapitale primitive*. Conférences d'enseignement. L'expansion scientifique française. — KORST, J. K. VAN DER (1968) Spontane femurkopnecrose. *Ned. T. Geneesk.* **112**, 2229. — SALOMON, L. (1970) Idiopathic necrosis of the femoral head. *J. Bone Jt Surg.* **52B**, 175. — SWIERSTRA, J. C. C. (1969) Spontane femurkopnecrose. *Ned. T. Geneesk.* **113**, 307.

M. J. KINGMA

INGEZONDEN

(Buiten verantwoordelijkheid van de Redactie; deze behoudt zich het recht voor de stukken te bekorten)

HUIDHEMANGIOMEN BIJ KINDEREN, BEHANDELING MET CORTICOSTEROÏDEN

Het lijkt nu wel duidelijk dat collega HUFFSTADT niet met de mogelijkheid van prednisonbehandeling van ernstige kinderhuidhemangiomen bekend was en daarom er ook geen melding van maakte in zijn klinische les (1970a). Zijn repliek (1970b) op mijn ingezonden aanvulling (1970) sprak duidelijke taal wat dit betreft. Toch past deze methode geheel in de zienswijze, die hij in zijn klinische les naar voren brengt waarin hij verklaart dat hij, als plastisch chirurg, bij huidhemangiomen bij jonge kinderen „eigenlijk altijd tracht, als het even mogelijk is, zonder operatie uit te komen” (bl. 181). Zijn demonstratiegevallen 1, 2 en 4 zijn hier voorbeelden van. Bij zijn gevallen 3 en 5 ziet het er evenwel naar uit dat een poging met corticosteroid zeker op zijn plaats zou zijn geweest of althans overwogen had kunnen worden, ten einde eventueel zonder operatie uit te komen.

Moeilijk te begrijpen is de uitlating van HUFFSTADT: „Het is niet aan mij, de bezwaren van niet geheel gemotiveerd corticosteroidgebruik naar voren te brengen.” Wanneer dit letterlijk wordt opgevat, is het een vanzelfsprekendheid die nietszeggend is. Immers geen arts streeft er naar, een geneesmiddel te gebruiken waarvan het gebruik hem niet geheel gemotiveerd voorkomt, waarvan de te verwachten gunstige resultaten niet duidelijk overwegen ten opzichte van wel altijd aanwezige ongewenste bijwerkingen.

Maar wanneer collega HUFFSTADT bedoelt dat de door mij gerefereerde auteurs, die de corticoidbehandeling in bepaalde gevallen voorstaan, niet geheel gemotiveerd te werk gingen, dan is het een insinuatie aan hun adres, die, zo geuit, niet zonder explicatie hoort te blijven.

Het is overduidelijk dat, wanneer maar één van de door collega HUFFSTADT in zijn klinische les vermelde gevallen 3 en 5 na enige weken dagelijkse prednisonoediening „drastische regressie van de vaat tumor” (WADDINGTON 1968) zou hebben vertoond, dit feit grote voldoening zou hebben gegeven en operatie zou hebben voorkomen.

Bovendien heb ik mijn best gedaan om in mijn ingezonden aanvulling het grote voordeel te propageren van de toediening van corticosteroiden om de 48 uur, waardoor juist in die gevallen bij welke langdurige toediening gewenst zou worden en waarbij dan ongewenste bijwerkingen de behandeling dreigen te verstoren, toch meestal het therapeutisch effect gehandhaafd blijft met vermindering of verdwijning van hinderlijke bijwerkingen. Ik meende hiermee deze behandelingswijze nog aantrekkelijker te maken dan ze al was bij dagelijkse dosering.

Tenslotte zullen er toch vaatgezwollen bij kinderen overblijven, waarbij men min of meer mutilerend te werk zal moeten gaan. Met collega HUFFSTADT hoop ik dat het percentage hiervan zo gering mogelijk zal zijn. In die gevallen imponeren de voortreffelijke chirurgische resultaten, door hem beschreven in zijn klinische les.

Literatuur: HEER, J. L., DE (1970) Huidhemangiomen bij kinderen. *Ned. T. Geneesk.* **114**, 1187. — HUFFSTADT, A. J. C. (1970a, b) Huidhemangiomen bij kinderen. *Ned. T. Geneesk.* **114**, 181, 1382. — WADDINGTON, E. (1968) Advances in the treatment of diseases of the skin. Systemic corticosteroids in hemangiomas. *Practitioner* **201**, 537.

Aruba, september 1970

J. L. DE HEER

Met de zin: „niet geheel gemotiveerd corticosteroidgebruik bij huidhemangiomen” bedoel ik dat wij niet op de hoogte zijn van het werkingsmechanisme van dit middel op de genoemde afwijkingen. Het is bovendien bij deze vormsels moeilijk om precies aan te geven wanneer een regressie dankzij de therapie tot stand is gekomen of toevallig spontaan is voltrokken. Vooral bij het langdurig gebruik van corticosteroiden is dit een zwakke uitspraak.

Prof. BRUCK uit Wenen deed op het Duitse Plastisch-Chirurgencongres (29 september 1970, München) mededeling van enkele zeer onaangename complicaties van corticosteroid bij huidhemangiomen bij kinderen. Deze mededeling zal in de nabije toekomst worden gepubliceerd.

Groningen, 5 oktober 1970
(Discussie gesloten; REDACTIE.)

A. J. C. HUFFSTADT

BERICHTEN

BUITENLAND

Europa

Pokken. — In de afgelopen tien jaar zijn volgens *WHO Press* (12 okt.) bij 28 verschillende gelegenheden in totaal 391 gevallen van pokken in 12 landen geregistreerd. Het hoogste aantal bereikte het Verenigd Koninkrijk (9 importgevallen, 145 patiënten) en West-Duitsland (7 importgevallen, 65 patiënten). Twintig van 28 importgevallen waren afkomstig uit een Aziatisch land, 5 uit een Afrikaans land. Het variolavirus werd, eenmaal in Europa aangekomen, vanuit de ziekenhuizen verspreid. In vele gevallen werden patiënten, hun bezoekers, employeés en medische staf geïnfecteerd. Van de 391 pokkenlijders waren 27 in het buitenland besmet; 24 waren schepelingen op schepen die in

quarantaine hadden gelegen. Van de resterende 340 patiënten waren 161 in een ziekenhuis of tijdens medische werkzaamheden geïnfecteerd. In het jaar 1970 zijn tot dusverre in drie landen pokken voorgekomen: 20 in Duitsland (4 doden); een Noorse student in de geneeskunde kwam uit Afghanistan en overleed in Denemarken aan pokken; een andere student die in contact met hem was geweest, werd in Noorwegen ziek.

Groot-Brittannië

Invaliden en bejaarden. — Sinds de „Chronically Sick and Disabled Persons Act” op 29 augustus jl. in werking is getreden, zijn de plaatselijke autoriteiten verplicht tot een omvangrijke dienstverlening aan de gehandicapten. Zij moeten voorts nagaan, wie voor de hulp in aanmerking komen en zij moeten zorgen dat deze hulp verkrijgbaar is. Een van de gebreken in het verleden is geweest dat men niet de beschikking had over een permanente „showroom” waar de maatschappelijke werkers zich op de hoogte konden stellen van de technische mogelijkheden en kennis konden maken met de ingenieuze hulpapparaten die de hulpbehoevenden in staat stellen, zo goed mogelijk zichzelf te helpen. Een dergelijke showroom, „a national permanent Aids Centre”, is thans dank zij een particuliere subsidie ingericht; op de vijf werkdagen zal men met de modernste apparatuur kunnen kennismaken en zelf de werking ervan kunnen beproeven. (*Med. Offr.*, 9 okt. bl. 187.)

Nieuwe geneeskundige school. — In 1894 meldde het *Lancet*: „An event of no small importance and significance” ter gelegenheid van de opening van de geneeskundige school van de „University College of South Wales and Monmouthshire”, de latere „Welsh National School of Medicine”. Het bericht gaat dan verder: „the proceedings, which were throughout most enthusiastic, were further enlivened by music, including songs by Dr. F. T. ROBERTS and Dr. CRANWELL JONES”. — Sindsdien zijn 76 (!) jaar verstreken voor er weer een nieuwe geneeskundige school geopend werd, begin oktober jl. te Nottingham. Wederom een gebeurtenis „of no small importance and significance”. En evenals in 1894 „it was most ‘enthusiastic’, but no songs — not at the inaugural ceremony anyway”. (*Lancet*, 17 okt. bl. 818.)

Verenigde Staten

Bijgeloof onder studenten. — In 1968 was in *Nature* (bl. 1356) een mededeling verschenen van G. JAHODA uit Ghana betreffende het blijven voortbestaan van magisch-mythische voorstellingen bij Westafrikaanse studenten, ondanks hun wetenschappelijke opleiding. Thans is door J. M. PASACHOFF en medewerkers in *Nature* (bl. 971) het resultaat gepubliceerd van een onderzoek dat zij bij Amerikaanse studenten aan de Harvard-universiteit hebben verricht, en waaruit blijkt dat velen hunner aan allerlei metafysische zaken een realiteitswaarde toekennen. De onderzoekers hadden aan 200 studenten een vragenlijst voorgelegd, die met getallen van 0 tot 20 konden worden beantwoord; 0 betekende absolute afwijzing, 10 betekende afwijzing noch aanvaarding, en 20 was een onvoorwaardelijk geloof aan astrologie en andere niet-begrijpbare dingen. In de scala van de verkregen cijfers bereikte astrologie een gemiddelde van 2,5, buitenzintuiglijke waarneming 11,9, vliegende schotels 8,5, de kracht van het gebed 8,0. Vijf procent der studenten geloofden sterk aan de invloed van de sterren (15 of hoger op de scala) en 20 pct aan de realiteit van vliegende schotels. Bij de studenten in geestes- en sociale wetenschappen werden hogere cijfers verkregen dan bij studenten in de natuurwetenschappen en van deze laatsten bereikten de biologen